

Stat'

Vágnost, identita právních případů a panství práva

Vagueness, Identity of Legal Cases and Rule of Law

Zdeněk Trávníček

*Zdeněk Trávníček působí jako doktorand na Katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Mimo právo vystudoval také filozofii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. S ohledem na svá studia se v rámci své akademické činnosti zaměřuje na mezioborová témata z oblasti filozofie práva, věnuje se vztahu logiky, jazyka a práva nebo také metateorii práva. Je předsedou spolku BRAK (Brněnský analytický kroužek) a frekventantem skupiny BESOG (Brno Epistemology and Social Ontology Group). V prostředí mimo akademii působí od roku 2019 jako advokát. Tento článek je upravenou verzí článku *Metaphysical Vagueness and Law*, který vznikl v rámci projektu specifického výzkumu MUNI/A/1590/2020 *Vagueness in Law*.*

Abstrakt

V článku se věnuji málo zkoumané oblasti – vlivu metafyzické vágnosti na právo. Činím tak konkrétně pomocí analýzy výzvy, která, jak tvrdí Diana Raffman, je představována metafyzickou vágností vůči panství práva. Oponuji možnosti tvorby metafyzické soritické série, stojící v základu výzvy, prostřednictvím užití Evansova argumentu. Ten, je-li standardně interpretován, vždy umožňuje alespoň v teoretické rovině rozlišit mezi právními případy, čímž blokuje možnost konstrukce metafyzické soritické série, a tím i samotnou výzvu. Následně se snažím nalézt odpověď na otázku, zda se Raffman může vyhnout závěru Evansova argumentu, který je pro její pozici v kontextu práva problematický. Zvažované nejznámější Parsonsovo řešení je nicméně shledáno jako nepoužitelné, protože by muselo vést k radikální a dle mého názoru nežádoucí revizi teorie právních případů, což Raffman navíc nečiní.

Klíčová slova: panství práva, vláda práva, právní stát, vágnost, Leibnizův zákon, vágní identita, neurčitost v právu, metafyzická vágnost, právní případy, identita právního případu

Abstract

In the paper, I address a little-reflected area - the influence of metaphysical vagueness on law. I do so specifically by analysing the challenge that, as Diana Raffman argues, is posed by the metaphysical vagueness to the rule of law principle. I oppose the construction of a metaphysical soritical series underlying the challenge by using Evans's argument, which, when interpreted in a standard way, always at least theoretically allows for a distinction between legal cases, thereby blocking the possibility of constructing a metaphysical soritical series and thus the challenge itself. Subsequently, I try to answer the question whether Raffman can avoid the conclusion of Evans's argument, which is problematic for her in the context of the law. However, Parsons' well-known solution is found to be inapplicable on the grounds that it would lead to a radical and, in my view, undesirable revision of the theory of legal cases, which Raffman, moreover, does not do.

Keywords: rule of law, vagueness, Leibniz law, vague identity, legal indeterminacy, metaphysical vagueness, legal cases, identity of legal case

Úvod

Jedním z prominentních témat v právní teorii a filosofii je zkoumání neurčitosti v doméně práva. Mám za to, že je vhodné chápat neurčitost jako zastřešující pojem a rozlišovat mezi jednotlivými zdroji, které ji způsobují. To umožňuje dále diferencovat projevy neurčitosti v doméně práva, což vede k hlubším pochopení problému, ale také, v případě, že je neurčitost chápána jako nežádoucí, umožňuje jednodušeji nalézat cesty, jak se jí vyhnout nebo jak se s ní vyrovnat. Mezi zdroje neurčitosti můžeme zařadit například víceznačnost, otevřenou texturu, rodovou podobnost, relativitu, vágnost, v jistém smyslu ale také obecnost a podobně. Dle různých teorií se může projevit na úrovni ontologické, epistemologické, logické či jazykové. Neurčité může být například právo samotné, jazykové vyjádření práva, svět, na který se právo vztahuje, obsahy myslí, pokud myslíme na právo, modely reprezentující právo apod.

Ve specifitějším kontextu, při zkoumání vágnosti jako zdroje neurčitosti v doméně práva, je tematizován například dopad vágnosti na obsah práva a v rámci právní aplikace, jaký je charakter vágnosti, která je relevantní pro oblast práva, ať už v této doméně působí pozitivně nebo negativně, zda filosofické teorie vágnosti mají vliv na teorie práva a soudního rozhodování a v této souvislosti také, zda existují nějaké speciální mechanismy, jak se s vágností, resp. neurčitostí z ní plynoucí, vyrovnat, je-li to žádoucí, a podobně.¹

Diskuse se zaměřují především na tzv. sémantickou a epistemickou vágnost, vč. analýzy filosofických teorií, které jsou s těmito druhy vágnosti spojeny.² Převaha teorií zaměřených na jazyk a poznání může být dána tím, že je rozšířena představa, že vnější svět, na který aplikujeme právo, je určitý a jasně vymezený.³ Jednání nebo právně relevantní stav světa, které právně kvalifikujeme, chápeme nejčastěji tak, že má určité vlastnosti a tyto vlastnosti jsme schopni lépe nebo hůře poznat a případně je reprezentovat v jazyce. V případě, že dojde k chybě v tomto uchopení či reprezentaci, lze vysledovat tendenci chápat jako zdroj problému nedokonalost jazyka nebo poznání. Méně často se setkáváme s názorem, že je na vině vágnost na úrovni metafyzické, tedy situace, kdy je vágní samo jednání nebo právně relevantní stav věcí, a teprve sekundárně můžeme hovořit o vágnosti epistemické nebo o vágnosti na úrovni jazyka.

¹ Např. SILK, Alex. Theories of vagueness and theories of law. *Legal Theory*, 2019, Vol. 25, No. 2, s. 132-152, SCHIFFER, Stephen. A Little Help From Your Friends. *Legal Theory*, 2001, Vol. 7, No. 4, s. 421-431, SCHIFFER, Stephen. Philosophical and Jurisprudential Issues of Vagueness. In: KEIL, Geert. POSCHER, Ralf. *Vagueness and Law: Philosophical and Legal Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 1-22, SOAMES, Scott. Vagueness in Law. In: MARMOR, Andrei. *The Routledge Companion to Philosophy of Law*. London: Taylor and Francis, 2012, s. 95-118, ENDICOTT, Timothy. *Vagueness in Law*. Oxford: Oxford University Press, 2000, s. 1-213, SORENSEN, Roy. Vagueness Has No Function in Law. *Legal Theory*, 2001, Vol. 7, No. 4, s. 387-417.

² Teoretici sémantické vágnosti chápou jako zdroj neurčitosti nedokonalý jazyk. Proponenti epistemické vágnosti vidí zdroj problému v nedokonalosti poznání. Příslušné rozlišení lze nalézt v prakticky jakémkoliv úvodním textu k vágnosti.

³ Jak moc je představa o světě, ve kterém má jednání určité vlastnosti rozšířena, je věc empirického zkoumání. Zde pouze odhaduji, že je tato rozšířenější než představa, že sám svět je vágní.

Možný dopad metafyzické vágnosti do domény práva, je málo prozkoumanou oblastí, jíž se chci věnovat v tomto článku. Jedná se o oblast opomíjenou, ačkoliv může mít důležitý vliv na chápání pojmu práva, na recepci práva ze strany adresátů nebo třeba na důkazní standardy, otázky po roli pravdy v právní teorii a praxi apod. V tomto článku se věnuji metafyzické vágnosti ve vztahu k právní případům.

Ve druhém oddíle textu představuji teorii Diany Raffman, která je zastáncem myšlenky, že je pro právo problematická právě metafyzická vágnost. Z jejího článku *Vagueness in Law: Placing the Blame Where It's Due*⁴ je pro právní oblast relevantní především výzva, kterou metafyzická vágnost dle ní představuje pro panství práva⁵. V další části článku, v oddíle třetím, proto zkoumám, zda a v jakém smyslu může být metafyzická vágnost problémem pro panství práva, a to za pomoci aplikace Evansova argumentu na právní případy chápané jako objekty v metafyzickém slova smyslu. Ve čtvrté části prozkoumávám a hodnotím snad nejznámější způsob zpochybnění Evansova argumentu. Jde o vyvrácení jedné z premis Evansova argumentu, které proponuje Terence Parsons. V závěru stručně analyzuji, jaké dopady má výsledek, že metafyzická vágnost v pojetí Raffman s jejím možným využitím Parsonsova zpochybnění Evansova argumentu, nakonec patrně není hrozbou pro panství práva a konstatuji, že je třeba zkoumat další cesty, které Raffman zůstávají otevřené a jejichž analýza není předmětem tohoto článku.

1. Metafyzická vágnost a právo

V oblasti zkoumání metafyzické vágnosti zastává Raffman důležité postavení. Metafyzickou vágnost chápe jako důvod nemožnosti stanovit ostré hranice mezi jednotlivými případy v rámci soritické série, což je pro právo, ve chvíli, kdy se se soritickou sérií potká, problém.⁶

Pokud soudce či soudkyně při rozhodování nemůže, kvůli metafyzické vágnosti, vymezit ostrou hranici mezi jednotlivými případy, z nichž je konstruována soritická série, musí rozhodovat arbitrárně, pokud nemá rozhodovat absurdně. Arbitrárnost přitom představuje hrozbu pro panství práva. Soudce či soudkyně tedy stojí před metarozhodnutím, kdy má na výběr ze dvou nežádoucích možností. Buď může jít proti doktríně panství práva, nebo může rozhodovat absurdně, tj. tak, že o všech případech ze soritické série rozhodne stejně, ačkoliv

⁴ RAFFMAN, Diana. *Vagueness in Law: Placing the Blame Where It's Due*. In: KEIL, Geert. POSCHER, Ralf. *Vagueness and Law: Philosophical and Legal Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 49–63.

⁵ Diana Raffman v originále, s ohledem na anglosaské zázemí, hovoří o *rule of law*. S ohledem na: 1) sblížování konceptů *právního státu* a *vlády* (či *panství*) *práva* (srov. ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Právní stát, nebo vláda práva?* In: GERLOCH, Aleš a kol. *20 let Ústavy České republiky: Ohlédnutí zpět a pohled vpřed*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 167–175, ŠTURMA, Pavel. *Vláda práva podle Evropské úmluvy o lidských právech*. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 5, s. 385), 2) zacílení na obecný požadavek, aby rozhodování nebylo nahodilé, který je společný jak právnímu státu, tak panství práva, a proti kterému je, byť v jeho konkretizované podobě, výzva ze strany Diany Raffman vznášena, mám za to, že je její pozice bezesbýtku použitelná také v rámci právní vědy primárně zakořeněné v rámci kontinentálního právního prostředí. Je-li to čtenáři příjemnější, může tedy na relevantních místech nahradit sousloví „panství práva“ souslovím „právní stát“ bez větších obav ze zkreslení pointy.

⁶ *Ostrá hranice* znamená, že jeden případ v soritické sérii lze klasifikovat jinak než případ vedlejší. K pojmu *soritická série* viz dále.

je zcela zřejmé, že je mezi nimi třeba rozlišovat a situace, kdy mezi nimi rozlišováno není, představuje absurdní výsledek.

1.1 Co je vágní?

Diana Raffman ve svém článku *Vagueness in Law: Placing the Blame Where It's Due* argumentuje, že jsou to stavy věcí a jednání, s nimiž právo pracuje, nikoliv jejich jazyková reprezentace, co je vágní, a tato vágnost, přesněji neurčitost z ní vyplývající, zakládá arbitrárnost rozhodování o takovém vágním jednání či stavu věcí. K tomu konkrétně uvádí:

V následujícím budu argumentovat, že u právních případů, kde je přítomna soritická vágnost, zvláště tam, kde se soud zdá být zavázán k vedení arbitrárních hranic mezi případy, které jsou pouze inkrementálně odlišné, složitost plyne ne z vágnosti jazyka, ve kterém je právo vyjádřeno, ale spíše ze vztahu mezi právem a kontinuálním, bezešvým charakterem jednání a stavů věcí, na něž je aplikováno.⁷

Mám za to, že je oprávněné interpretovat výše uvedené v tom smyslu, že dle Raffman můžeme jako právní případy označit jednání a stavy věcí, pokud je na ně aplikováno právo. Toto vymezení lze chápat také jako instanci obecnějšího vymezení právních případů jako souboru skutečností, který má jako celek právní význam, či jako faktické skutkové podstaty podřaditelné pod skutkovou podstatu právní.⁸ Vágnost v právu se tak podle Raffman týká přímo jednání a stavů věcí, a proto se jedná o vágnost metafyzickou. Pokud by se jednalo o vágnost popisu těchto stavů a jednání, šlo by o vágnost jazykovou.

Předpokladem pozice Diany Raffman vztahující se k roli metafyzické vágnosti také je, že z těchto případů (tj. z jednání či stavů věcí) lze učinit metafyzickou soritickou sérii. Zejména na tento poslední předpoklad se zaměřuje kritika metafyzické vágnosti. Nejprve však uvedu příklad soritické série pro lepší představu, před jakým problémem orgány či osoby aplikující právo stojí.

1.2 Soritická série

Příklad soritické série si můžeme ukázat na Endicottově příkladu:

Zákon o trestním soudnictví a veřejném pořádku zmocňuje policii, aby přikázala organizátorům 'zábav' vypnout jejich zvukovou aparaturu [pokud] je 'zesilovaná muzika pouštěna v průběhu noci [a] je pravděpodobné, že způsobí závažné potíže obyvatelům dané lokality'. [Je] jednoduché si představit jasné případy takto v zákoně definované 'zábavy'. Zdá se, že zde budou také hraniční případy, hlavně kvůli vágnosti [výrazu] 'závažné potíže'. Někde mezi tichou a burácející hudbou je zde taková, na níž policejní moc není zjevně aplikovatelná ani není zjevně neaplikovatelná.

⁷ RAFFMAN. *Vagueness...*, s. 52.

⁸ Srov. HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 206-210. Srov. také tam uváděnou literaturu.

Představme si milión organizátorů zábav obviněných z neuposlechnutí policejního příkazu k vypnutí hudby. Všichni se objeví u stejného soudu, jeden po druhém. První obviněný [pouštěl hudbu] na ohlušující hlasitost, a je odsouzen. [...] [K]aždý následující [...] organizátor pouštěl hudbu na nevnímátně nižší hlasitost – až miliontý [...] organizátor hudbu pouštěl tak potichu, že nepochybně nezpůsobila nikomu potíže. Tento bude zproštěn. Nicméně, pokud je snížení hlasitosti v každém případě bezvýznamné, zdá se, že by žádné jednotlivé odsouzení nemělo být tím posledním [...] Shledání organizátora vinným v jednom případě, a ne v tom následujícím, se zdá být arbitrárním.⁹

Soud je při posuzování případů povinen odsoudit toho, kdo a) něco pouští b) toto něco musí být hudba, c) tato hudba musí být zesilovaná, d) musí být hlasitá tak, že je jsou tím způsobeny potíže, e) tyto potíže musí být způsobeny pravděpodobně, f) musí být závažné, g) musí být způsobeny obyvatelům, h) a to obyvatelům dané lokality.¹⁰

Každá z těchto podmínek může být chápána jako neurčitá. Můžeme se ptát, co se chápe jako pouštění? Co se chápe jako hudba? Jaká hudba se považuje za hudbu zesilovanou? Jaká hudba je hlasitá? Jaká hlasitost je třeba k tomu, aby způsobovala potíže? S jako mírou pravděpodobnosti musí být potíže způsobeny, aby mohla být dovozena odpovědnost? Co odlišuje závažné na běžné potíže, které zesilovaná dostatečně hlasitá hudba pravděpodobně způsobuje? Čím se vymezují obyvatelé od jiných lidí, jimž mohou být zesilovanou, dostatečně hlasitou hudbou způsobovány závažné potíže? Jak se vymezuje daná lokalita, z níž musí být dotčení obyvatelé?

Můžeme se také ptát, zda je soud schopen rozlišit, kdy je daná podmínka splněna a kdy nikoliv. Můžeme se také ptát po důvodech, proč rozlišit jejich splnění, nebo nesplnění nemůže, pokud jsme o tomto závěru přesvědčeni. Zda je na vině neurčitost jazykové formulace podmínek, nedostatečné poznávací schopnosti soudců, nebo konečně to, že svět, který je kvalifikován, je neurčitý.

Máme-li hovořit o metafyzické vágnosti a ukázat příklad metafyzické soritické série, vyřadíme pro tuto chvíli neurčitost, která může být způsobena jazykovou formulací a nedostatečností poznávacích schopností. Endicott sám v tomto ohledu poznamenává, že problém s rozlišením mezi případy představuje problém také pro Dworkinova soudce Herkula,¹¹ který je z definice obeznámen se všemi relevantními fakty, má nadlidské intelektuální schopnosti a chápe všechny nuance právní interpretace:

Mám za to, že případ miliónu zábav by způsobil krizi, v níž by Herkules musel činit rozhodnutí, která by nemohl v principu odůvodnit. [...] Proč by nevnímátná odlišnost v hlasitosti měla vytvořit polarizovanou rozdílnost právního výsledku?¹²

⁹ ENDICOTT, *Vagueness...*, s. 57-58.

¹⁰ Bylo by možné podmínky diferencovat ještě dále a tázat se, co je to neuposlechnutí, co je to ona zábava, při které může policie přikázat vypnutí aparatury, kdo se považuje za organizátora apod.

¹¹ DWORKIN, Ronald. *Law's Empire*. Cambridge: Harvard University Press, 1986, s. 239.

¹² ENDICOTT, *Vagueness...*, s. 161-162.

Omezme se také pro jednoduchost¹³ na to, že jako problematickou pro rozlišení mezi jednotlivými případy budeme chápat jen jednu podmínku, konkrétně podmínku, že hudba musí být hlasitá. Ostatní podmínky považujeme u každého z milionu organizátorů za splněné, nebo splněné pod dodatečnou podmínkou, že byla splněna také podmínka, že hudba, kterou pouštěli, byla hlasitá.¹⁴

Pokud se má vágnost týkat, jak proponuje Raffman, stavu věcí nebo jednání, je vhodné omezit se na metafyzickou stránku dané podmínky. Otázkou tedy je, zda hudba v jednotlivých případech bude mít vlastnost „být hlasitá“ nebo, zda jednání bude mít vlastnost „být pouštěním hlasité hudby“.

Označme vlastnost vyjádřenou výrazem „být hlasitá“ jako F a jednotlivé hudby, které pouštějí organizátoři z Endicottova příkladu, jako $x_1, x_2, \dots, x_{1,000,000}$. Metafyzická soritická série potom odpovídá takovým vztahům mezi $x_1, x_2, \dots, x_{1,000,000}$, že platí následující odvození pomocí úsudkového schématu modus ponens:

1. x_1 je F
2. Pokud x_1 je F , pak x_2 je F
3. Pokud x_2 je F , pak x_3 je F
4. ...
5. $x_{1,000,000}$ je F

Neformálně řečeno, pokud je hudba, kterou použít první organizátor kvalifikována jako hlasitá, a tento organizátor je tak odsouzen, a zároveň platí, že rozdíly mezi hudbami jsou pouze inkrementální, tj. tak malé, že to neumožňuje říci, že jedna z nich má vlastnost F (být hlasitá) a sousední hudba tuto vlastnost nemá, což znamená, že jsou zde předpoklady pro konstrukci metafyzické soritické série, pak je možné pomocí opakované aplikace úsudkového schématu modus ponens dospět k závěru, že také hudba, kterou pouštěl milióntý organizátor má vlastnost F , a měl by tedy být odsouzen.

V následujícím oddíle se budu blíže věnovat tomu, v čem spočívá výzva, kterou taková metafyzická soritická série podle Raffman představuje výzvu pro panství práva.

¹³ Bylo by teoreticky možné uvažovat o všech podmínkách jako o jedné podmínce složené, nicméně pro demonstraci soritické série je vhodnější je chápat jednotlivě.

¹⁴ Tím se jinými slovy v předkládané redukci Endicottova příkladu předpokládá, že pokud daná hudba byla hlasitá, pak z toho můžeme už bezproblémově odvodit, že tato hlasitá hudba pravděpodobně způsobovala závažné potíže obyvatelům dané lokality. V reálném případě samozřejmě toto odvození není neproblematické a soud může zkoumat také splnění, nebo nesplnění dalších podmínek.

1.3 Výzva

Základní myšlenka Diany Raffman je, že metafyzicky vágní jsou jednání a stavy věcí. Pokud vytvoříme z těchto metafyzických kandidátů vágnosti soritickou sérii a budeme o nich rozhodovat z hlediska práva, pak to znamená, že při rozhodování o právních případech, které se liší jen soriticky, musí soudce či soudkyně, vč. Dworkinova soudce Herkula, rozhodnout o všech stejně.

Takové rozhodování by však z hlediska Raffman bylo absurdní, protože můžeme jako zjevně nepravdivé chápat hudbu například v milióntém případě, tedy po milióntém snížení hlasitosti, stále jako hlasitou. Pokud však *modus ponens* přijímáme jako platné úsudkové schéma, a přesto soudce či soudkyně toto rozhodnutí neudělá, a rozhodne tedy opačně než například v prvním případě, pak bude příslušné rozhodnutí arbitrární, protože odlišnost rozhodnutí nevychází z žádné relevantní odlišnosti mezi případy. Soudce v daném případě stanoví arbitrární ostrou hranici mezi některými dvěma právními případy, kdy u jednoho z nich je rozhodnuto, že hudba vlastnost F má a v následujícím již nikoliv. Takové arbitrární rozhodnutí představuje podle Diany Raffman výzvu pro panství práva, protože se v daném případě nerozhoduje na základě faktů o případu takových, že by to mělo způsobovat rozdíl v právním následku.

Abychom však její pozici rekonstruovali adekvátně, je třeba říci, že dle ní existuje způsob, vycházející ze sémantiky přirozeného jazyka, při jehož využití je možné se vyhnout arbitrárnímu zavádění ostrých hranic, a zároveň je možné efektivně používat vágní jazyk v kontinuálním prostředí vnějšího světa, tj. při zachování metafyzické vágnosti. Tento mechanismus je ale přístupný jen obyčejným mluvčím a jedná se o druh sémantického řešení daného problému. Podrobněji je příslušný sémantický mechanismus popsán v jejím článku, avšak jeho specifika nejsou pro tento text bezprostředně důležité, protože se tam současně argumentuje, že kvůli povaze práva není možno v kontextu soudního rozhodování daný mechanismus použít. Povahou práva se zde přitom míní právě to, že potřebuje ostré hranice, pod sankcí absurdity rozhodování.

Absurdita rozhodování bez instalace ostré hranice by spočívala v tom, že by se intuitivně odlišné případy (ležící vždy blíže některé straně soritické série, ale zároveň dostatečně daleko od sebe, aby byly intuitivně odlišné)¹⁵, rozhodovaly stejně, protože soritická série jiné rozhodnutí neumožňuje. Právní případ, o kterém by se rozhodovalo, by měl charakteristiky takové, že by jej nebylo možno v relevantních ohledech odlišit z hlediska metafyzického (a *a fortiori* ani z hlediska právního) od jiného případu, dostatečně vzdáleného v soritické sérii, který by však byl intuitivně odlišný natolik, že by vyžadoval opačné rozhodnutí.

¹⁵ Intuitivní odlišnost mezi případy v rámci metafyzické soritické série si můžeme představit jako situaci, kdy se dva vedle sebe stojící případy se shodují ve vlastnostech, které jsou určité, a pokud jde o neurčitou vlastnost, která umožňuje konstrukci metafyzické soritické série, pak jeden ji spíše má a druhý spíše nemá, byť je v obou případech neurčité, zda ji mají. Děkuji jednomu z recenzentů za připomínku týkající se vhodnosti ozřejmění pojmu intuitivní odlišnosti.

Problém arbitrárních ostrých hranic, které soudce nebo soudkyně musí vytvořit, aby se vyhnul absurditě, a dále proto, že absentuje možnost rozlišení kvůli vágnosti, tedy pro právo nadále existuje, a navrhované sémantické řešení přístupné běžným mluvčím, není v právu použitelné.

Shrnutí: Právní případy v soritické sérii jsou metafyzicky vágní, a proto neurčité. V rámci sémantiky běžného jazyka máme dle Raffman možnost použít určité mechanismy, kterými se vyhneme problému s ostrými hranicemi, nicméně toto sémantické řešení je podle ní pro právo nepoužitelné, protože jeho povaha je taková, že ostré hranice potřebuje, a problém tak pro právo zůstává nevyřešen. To je výzva, kterou pro právo představuje metafyzická vágnost.

1.4 Možnosti úniku

Diana Raffman se ptá, *inter alia*, po důvodu, pro který je nemožné použít její sémantické řešení pro vágnost způsobenou metafyzicky, nikoliv po důvodu, zda je to skutečně metafyzická vágnost, která způsobuje problém, pro který navrhuje řešení, tedy zda zde skutečně existuje možnost z právních případů vytvořit soritickou sérii. To je chápáno u Diany Raffman, jak jsem uváděl výše, jako předpoklad, který však není samozřejmý. Vychází z přesvědčení o závaznosti doktríny panství práva, konkrétně v té části, v níž stanovuje, že případy je nutné rozhodovat na základě faktů o nich.

Toto pozorování umožňuje identifikovat ve vztahu k identifikované výzvě určité únikové cesty.

- (i) Argumentovat pro takovou interpretaci sémantického řešení Diany Raffman, která by umožnila, že by ho soudce či soudkyně mohli využít, tedy že by nemuseli zavádět ostré hranice mezi případy v rámci soritické série, a přesto by mohl nebo mohla rozhodovat nearbitrárně a zároveň neabsurdně.
- (ii) Argumentovat proti Dianě Raffman v tom smyslu, že je na vině nerozlišitelnosti v soritické sérii nějaký jiný typ vágnosti (např. sémantická či epistemická vágnost) bez ohledu na to, zda existuje nebo neexistuje také metafyzická vágnost.
- (iii) Argumentovat proti Dianě Raffman v tom smyslu, že to není metafyzická vágnost, která by byla důvodem pro neexistenci nearbitrární ostré hranice, protože metafyzická vágnost neexistuje nebo přinejmenším není možno zkonstruovat z metafyzicky vágních případů soritickou sérii.

Řešení (i) a (ii) v tomto textu řešit nebudu, protože se primárně nevěnuji sémantické vágnosti ani epistemické vágnosti. Budu se proto věnovat únikové cestě pod bodem (iii).

2. Metafyzická vágnost?

2.1 Jaké právní případy (objekty)?

Z metafyzického hlediska lze chápat právní případy jako objekty mající nějaké vlastnosti, které vymezují jejich identitu. Z těchto vlastností jsou pro právo relevantní jen některé.

Které konkrétně to jsou, je dáno například právní normou.¹⁶ Zda daný případ vlastnosti předvídané právní normou skutečně vykazuje, je předmětem rozhodování, kdy je ovšem jako předběžnou otázkou třeba zjistit, jaké vlastnosti případ má. Pokud právní případy chápeme v metafyzickém smyslu jako objekty soritické série, pak je tento stav standardně chápán tak, že mají neurčitě nějakou vlastnost, díky níž je neurčité, zda mají vlastnost předvídanou právní normou.

Je-li takový případ kvůli metafyzické soritické sérii neodlišitelný od jiného případu, z hlediska vlastností by se mělo jednat o „stejně právní případy“, odlišné pouze soriticky. U takových případů by mělo být neurčité (z důvodu metafyzické vágnosti) také to, jestli případ *a* je identický s případem *b*, a tedy by právní případy *a* a *b* měly být vágně identické.¹⁷ V dalším proto budu zkoumat vágní identitu právních případů.

2.2 Evansův argument

Velmi důležitým argumentem proti vágní identitě obecně, nicméně speciálně také proti vágní identitě právních případů, je Evansův argument.¹⁸ Jeho závěrem ve zkratce je, že případy *a* a *b* lze vždy rozlišit ve vlastnosti, na níž je konstruována metafyzická soritická série, v důsledku čehož je zablokována možnost její konstrukce. Neformální rekonstrukce tohoto argumentu je následující:

1. je neurčité, že *a* je totožné s *b*
2. *a* má vlastnost být neurčitě identické s *b*
3. není pravda, že je neurčité, že *b* je totožné s *b*
4. není pravda, že *b* má vlastnost být neurčitě identické s *b*
5. není pravda, že *a* je totožné s *b*

Formálně je možno jej přepsat takto:

1. $\nabla (a = b)$
2. $\lambda x [\nabla (x = b)] a$

¹⁶ Ale pro někoho také interpretací, dalšími vlastnostmi, u nichž je nejisté, že jsou součástí právní normy, ale přesto právní případ obohacují o vlastnosti, které mohou být při rozhodování relevantní, judikatorní závěry apod. V tomto ohledu nejsou kladeny z hlediska tohoto článku téměř žádná omezení a lze si doplnit vlastní zdroje vlastností relevantních pro právní případy podle preferované teorie čtenáře.

¹⁷ Děkuji jednomu z recenzentů za upozornění, že se nemusí jednat o obecně přijímanou pozici a lze obhajovat tezi, že metafyzická vágnost neimplikuje vágní identitu. Takovou pozici zastává například Lynn Rudder Baker (BAKER, Lynn R. *The Metaphysics of Everyday Objects*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007) nebo Michael Morreau (MORREAU, Michael. What Vague Objects Are Like. *The Journal of Philosophy*, 2002, Vol. 99, No. 7., s. 333-361) a mám za to, že se jedná o možnou cestu k revizi standardní teorie právních případů, čímž ovšem nehodnotím její reálnou použitelnost. Popírám-li dále v textu existenci metafyzické vágnosti, jedná se o popření pouze v tom rozsahu, který je relevantní pro diskusi o právních případech, které jsou chápány jako objekty, které mají vlastnosti, které jsou konstitutivní pro jejich identitu.

¹⁸ EVANS, Gareth. Can There Be Vague Objects?. *Analysis*, 1978, Vol. 38, No. 4, s. 208. Rekonstrukce argumentu je zčásti převzata z DVOŘÁK, Petr. Implikují vágní objekty vágní identitu?. *Filosofie dnes*, 2018, roč. 10, č. 1, s. 33.

3. $\neg \nabla (b = b)$
4. $\neg \lambda x [\nabla (x = b)] b$
5. $\neg (a = b)$

Pro porozumění výše uvedenému formálnímu přepisu je nutné vědět, že „ ∇ “ představuje operátor neurčitosti, dále, že pomocí operace abstrakce označované jako „ $\lambda x [\dots]$ “ můžeme z predikace nějakého predikátu (např. „F“) o nějakém objektu (např. a) ve výroku „ Fa “ a z tohoto výroku odvodit predikaci vlastnosti, která je daným predikátem vyjádřena, tj. predikaci vlastnosti F objektu a , tedy „ $\lambda x [Fx] a$ “.

Evansův argument spočívá v tom, že z daného předpokladu (1.), tedy, že a a b jsou neurčitě identické,¹⁹ dospějeme pomocí dalších odvození k popření identity a a b , tedy k závěru (5.), že a a b jsou od sebe určitě odlišné. Je zřejmé, že tento závěr odporuje danému předpokladu.

Neurčitá identita a a b , daná předpokladem (1.), znamená, že případy a a b nejsou určité totožné, ani nejsou určité odlišné. To je však v rozporu s odvozeným závěrem (5.), že a a b jsou od sebe určitě odlišné.

Princip, který k tomu odvození používáme je kontraponovaný Leibnizův zákon principu nerozlišitelnosti identických, který zní: pokud má a vlastnost, kterou b nemá, pak jsou a a b odlišné. Jádrem Evansova argumentu spočívá v tom, že vlastností, kterou a má, dle (2.), ale b nemá, dle (4.), je vlastnost „být neurčitě identický s b “, protože b není neurčitě identický sám se sebou.

Je třeba na tomto místě také zdůraznit, že kontraponovaný Leibnizův zákon můžeme použít pro odvození v rámci Evansova argumentu jen v případě, že formule pro predikáty jsou doplněny o abstrakční kroky (tj. kroky (2.) a (4.)), které nám umožní odvodit z použití predikátu, že objekt má vlastnost, která tomuto predikátu odpovídá. Pokud by tomu tak nebylo a neměli bychom tedy zajištěno, že predikáty vyjadřují vlastnosti, nemohli bychom kontraponovaný Leibnizův zákon, který je postavený na připisování vlastností objektům, použít, a tím bychom ztratili princip, na jehož základě Evansův argument funguje. Toto zdůraznění je důležité, protože právě prostřednictvím zpochybnění existence vlastností potřebných pro fungování kontraponovaného Leibnizova zákona je Evansův argument napadán Terencem Parsonsem, jehož zpochybnění Evansova argumentu budu rozebírat v následující sekci.

Evansův argument v jeho výše předkládaném čtení ukazuje, že i v případě, že předpokládáme, že případy a a b jsou neurčitě identické, je možné je v konečném důsledku vždy chápat jako neidentické, protože a má nějakou vlastnost, kterou b nemá. Tato možnost je důvodem pro tradiční interpretaci Evansova argumentu, dle níž je vágní identita nekoherentní pojem a z této nekoherence se následně dovozuje neexistence vágních objektů, protože pro ně je vágní identita tradičně chápána jako konstitutivní.²⁰ To, pokud je Evansův argument v pořádku, vede k závěru, že Diana Raffman nemá pravdu a z právních případů není ve skutečnosti možné vytvořit metafyzickou soritickou sérii požadovaného typu.

¹⁹ Což je také předpoklad možnosti konstrukce metafyzické soritické série.

²⁰ Opětovně si zde dovoluji odkázat na poznámku pod čarou č. 20.

Důsledkem tohoto předběžného výsledku by mělo být pečlivější zkoumání, zda a případně jak může Raffmanová argumentovat pro obejití Evansova argumentu, aby byla zachována možnost konstrukce metafyzické soritické série a jejího neblahého vlivu na právo, který způsobuje výzvu pro panství práva. Tomuto zkoumání se budu věnovat nyní. Především nicméně, že se v tomto článku omezím pouze na analýzu patrně nejznámějšího zpochybnění Evansova argumentu a zároveň poznamenávám, že se nejedná zdaleka o jediný pokus Evansův argument vyvrátit.²¹

3. Jak může Diana Raffman argumentovat pro záchranu metafyzické soritické série?

Terence Parsons v knize *Indeterminate Identity: Metaphysics and Semantics*²² zpochybňuje Evansovo odvození. Parsonsův protiargument souvisí s vlastnostmi, pomocí nichž je koncipována identita objektů, jejichž existence je zajištěna abstrakčními kroky Evansova argumentu. Parsonsovo navrhané řešení spočívá v tom, že tyto vlastnosti nebudou chápány jako vlastnosti.

Parsons interpretuje Evansův argument tak, že je umožněn definicí identity pomocí vlastností, které porovnávané objekty mají,²³ a dále tím, že problematická vlastnost (vlastnost „být neurčitě identický s x “) je sama zavedena pomocí abstrakčního kroku, který k tomu využívá kvantifikaci přes vlastnosti, jimiž je definována identita. Podmínka v abstrakčním kroku Evansova argumentu je podle Parsonse nastavena tak, aby byla v rozporu s některou vlastností definujících identitu objektů. To potom umožňuje Evansovi chápat „je určité, že x není neurčitě identické samo se sebou“ jako platné.

Jinými slovy, pokud bude abstrakční krok Evansova argumentu zavádět problematickou vlastnost, která je sama v rozsahu jeho vlastní proměnné pro vlastnosti, které lze použít pro odlišení a a b co do jejich identity, což Evans činí, může ukázat, že neplatí, že je neurčité, že pro všechny vlastnosti P platí, že pokud a má vlastnost P , pak je ekvivalentní s b , které má vlastnost P .²⁴

²¹ Zde je možno zmínit například zpochybnění od Edwarda Loweho (LOWE, Edward J. *Vague Identity and Quantum Indeterminacy. Analysis*, 1994, Vol. 54, No. 2, s. 110-114) a následující obrannou reakci Harolda Noonana (NOONAN, Harold W. *Personal Identity*. New York: Routledge, 2003, s. 110-115), zpochybnění van Inwagenovo (VAN INWAGEN, Peter. *Material Beings*. Ithaca: Cornell University Press, 1995, s. 228-270) či Copelandovo (COPELAND, Brian J. *On Vague Objects, Fuzzy Logic and Fractal Boundaries. The Southern Journal of Philosophy*, 1995, Vol. 33, No. S1, s. 83-86).

²² PARSONS, Terence. *Indeterminate Identity: Metaphysics and Semantics*. Oxford: Oxford University Press, 2000, s. 1-220.

²³ „Mají“ v metafyzickém smyslu, aby bylo možno použít kontraponovaný Leibnizův zákon. Identita mezi a a b definovaná pomocí vlastností znamená, že říci, že a je identické s b znamená, že každou vlastnost, kterou má a , má i b . Opačná implikace, v níž je negovaný antecedent i konsekvant, tedy kontrapozice výše uvedeného, je užívána v Evansově argumentu.

²⁴ Jinými slovy, můžeme ukázat, že předpokládáme-li neurčitou identitu mezi a a b , pak neplatí, že je neurčité, že a je totožné s b , tedy že pro libovolnou vlastnost platí, že má-li ji a , pak ji má i b a naopak.

Parsons explicitně ukazuje to, co chápe jako Evansův problém s abstrakčními kroky pomocí analýzy Evansova argumentu prostřednictvím nahrazení pojmu identity její definicí pomocí vlastností. Tuto analýzu můžeme parafrázovat následovně:²⁵

Pokud namísto identity „ $b=a$ “ použijeme definici $\forall P (Pb \Leftrightarrow Pa)$, tedy definici pomocí vlastností, pak neurčitou identitu můžeme zapsat tak, že před tuto definici identity vložíme operátor neurčitosti „ ∇ “:

$\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Pa)$.

Ptáme-li se následně, jestli je zde problematická vlastnost „být neurčitě identický s b “, o níž Evans tvrdí, že zde je, pak se ptáme, jestli následující abstrakce zavádí vlastnost:

$\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)]$.

Pokud spolu s Evansem budeme předpokládat, že ano, pak můžeme odmítnout neurčitou identitu, tj. $\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Pa)$, protože:

- 1) b tuto vlastnost určitě nemá, což můžeme zapsat jako $\neg \lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] b$, a to proto, že určitě není neurčitě, že b má vlastnost „být neurčitě identický s b “, tedy jinými slovy $\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Pb)$ je nepravda, a naopak
- 2) a tuto vlastnost má, což můžeme zapsat jako $\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] a$, protože platí, že a je neurčitě identický s b , tedy $\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Pa)$.

Tím se dostaneme do situace, kdy a tuto problematickou vlastnost, tj. vlastnost „být neurčitě identický s b “ má a b nikoliv, což můžeme zapsat jako $\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] a \wedge \neg \lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] b$.

Existenční generalizací následně můžeme dospět k závěru, že existuje taková vlastnost, kterou a má a b nikoliv, což je Evansův cíl. Tento závěr můžeme zapsat jako $\exists P (Pa \wedge \neg Pb)$.

Podle Parsonse je možné se mu vyhnout tak, že pomocí abstrakta $\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)]$ nebude možné zavést vlastnost, tedy jinými slovy $\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] a$ ani $\lambda x [\nabla \forall P (Pb \Leftrightarrow Px)] b$ nebudou vyjadřovat vlastnosti, a nebude je tak možno ze strany Evanse použít v definici identity přes vlastnosti.

Parsons využívá pro podporu svého návrhu nechápat Evansovy abstrakční kroky tak, že zavádějí vlastnosti, podmínku pro to, aby formule vyjadřovala vlastnost. Pokud máme formuli Fx , pak nutnou podmínkou pro to, aby Fx vyjadřovala vlastnost je, aby splnění, nebo nesplnění F pomocí objektů, které zastupuje proměnná x , činilo určitě rozdíl v identitě těchto objektů.

Podmínka tedy říká, že zde nejsou objekty y a z takové, že a) y určitě splňuje F , b) z určitě nesplňuje F a c) zároveň je neurčitě, zda y a z jsou identické. Pokud Fx nesplňuje tuto podmínku, pak nevyjadřuje vlastnost.

Parsonsov protiarargument stojí na tom, že problematická „vlastnost“ z Evansova argumentu, tj. ve výše uvedené rekonstrukci vlastnost „být neurčitě identický s b “, je podle něj taková, že

²⁵ PARSONS, Terence. *Indeterminate...*, s. 50-51.

nesplňuje danou podmínku, a proto nevyjadřuje vlastnost vůbec. To je následně důvodem, proč nemůže fungovat abstrakční krok Evansova argumentu, a tedy ani argument jako celek.

Shrneme-li výše uvedené, pak můžeme říci, že Evansův argument v Parsonsově interpretaci zavádí existenci problematické vlastnosti, tj. vlastnosti díky níž v konečném důsledku můžeme případy *a* a *b* chápat jako neidentické, a je to tato vlastnost, jejíž zavedení abstrakčním krokem Parsons vylučuje, čímž Evansovu argumentu vzdoruje.

4. Je Parsonsovo zpochybnění Evansova argumentu nápomocné pro Dianu Raffman?

Raffman by se tedy teoreticky mohla pokusit spolu s Parsonsem vzdorovat Evansovu argumentu tak, že by tvrdila, že to, co má podle Evanse vést k neidentitě případů *a* a *b*, tedy problematická vlastnost, není vlastnost.

Mám však za to, že tento přístup nemůže Raffman pro svou argumentaci využít, pokud je správná má rekonstrukce její představy o konstrukci metafyzické soritické série. Ta je totiž, jak uvádím na našem příkladu v sekci 2.2. založena na připisování vlastnosti „být hlasitá“ jednotlivým případům, které by metafyzickou soritickou sérii měly tvořit. Predikace této vlastnosti je umožněna v metafyzické soritické sérii tím, že případ, o kterém máme rozhodnout (tj. případ *a*) má vlastnost „být neurčitě hlasitá“. Mám přitom za to, že je oprávněné tuto vlastnost chápat jako „být neurčitě stejně hlasitá jako *b*“, protože neurčitá identita v hlasitosti je referenčně vztažena k hlasitosti *b*.

Pokud to, co je označené predikátem „být neurčitě stejně hlasitá jako *b*“ není vlastnost, jak tvrdí Parsons, nemůže ji mít ani *a* ani *b*. Pokud dále víme, že *b* má určité vlastnost „být stejně hlasitá jako *b*“ neexistuje nic, co by nám umožnilo připsat případu *a* vlastnost „být stejně hlasitá jako *b*“.

Poznamenávám, že případ *a* bude mít vlastnost „být stejně hlasitá jako *a*“. Pokud budou nahodile vlastnosti „být stejně hlasitá jako *b*“ a „být stejně hlasitá jako *a*“ vyjadřovat stejnou hlasitost, pak můžeme rozhodnout případy *a* a *b* stejně, ale nebude se jednat o případy identické.

Pokud bychom i přes Parsonsovo zpochybnění Evansova argumentu tvrdili, že „být neurčitě stejně hlasitá jako *b*“ je vlastnost, pak *a* a *b* budou odlišné na základě upraveného Evansova argumentu, z něhož bude patrné, že *a* má vlastnost „být neurčitě stejně hlasitá jako *b*“ a *b* tuto vlastnost mít nebude, protože určité bude mít vlastnost „být stejně hlasitá jako *b*“, a tedy určité nebude pravda, že *b* má vlastnost „být neurčitě stejně hlasitá jako *b*“.

Upravený Evansův argument by vypadal následovně:

1. je neurčitě, že *a* je totožné s *b* $\nabla a=b$
2. *b* je hlasitá stejně jako *b* $H(b)$
3. není pravda, že je neurčitě, že *b* je stejně hlasitá jako *b* $\neg \nabla H(b)$

4. není pravda, že b má vlastnost být neurčitě stejně hlasitá jako b $\neg \lambda x [\nabla H(x)] b$
5. je neurčitě, že a je stejně hlasitá jako b $\nabla H(a)$
6. a má vlastnost být neurčitě stejně hlasitá jako b $\lambda x [\nabla H(x)] a$
7. není pravda, že a je totožné s b $\neg a=b$

V prvním případě tedy Raffman nemá důvod tvrdit, že funguje metafyzická soritická série, protože sice může existovat vlastnost, která by teoreticky zajišťovala soritickou sérii tedy vlastnost „být hlasitá stejně jako b “, nicméně by neexistovala vlastnost, která má zaručovat přenos této vlastnosti také na případ a , totiž vlastnost „být neurčitě stejně hlasitá jako b “. Ve druhém případě bude a a b odlišné, protože b bude mít určitě vlastnost „být stejně hlasitá jako b “, ale určitě nebude mít vlastnost „být neurčitě stejně hlasitá jako b “, kterou naopak bude mít případ a .

Další důvod, proč je pro Raffman využití Parsonsova přístupu nedobře využitelné spočívá v tom, že pokud je správná má analýza, že Raffman chce tvrzení o existenci metafyzické vágnosti podpořit tím, že je možné vytvořit metafyzickou soritickou sérii z právních případů, činí tak vysoce pravděpodobně na základě vlastností, které mají tvořit identitu právních případů (vlastnost „být hlasitá“ je nakonec podstatná vlastnost pro naplnění skutkové podstaty z našeho příkladu), což je standardní pojetí právních případů. Použit Parsonsovo řešení, aniž by došlo ke změně teorie právních případů, nedává dobrý smysl, protože vlastnosti potřebné pro vytvoření metafyzické soritické série, nejsou dle něj vlastnosti.

Závěr

S tímto výsledkem nabývají na významu další zkoumání. Je třeba se zabývat dalšími možnými zpochybněními Evansova argumentu a určit, zda tato řešení nemohou být pro Raffman vhodnější než odmítnutá argumentace Parsonsova. V případě, že se ukáže, že ani jiné zpochybnění Evansova argumentu není úspěšné a neexistuje ani jiné pojetí metafyzické vágnosti, které by bylo problematické pro právo, pak je jisté na místě se zabývat vlivem vágnosti na úrovni sémantiky či epistemologie. Zde ponechávám bez odpovědi, zda je zachována možnost konstrukce sémantické soritické série, která by však byla z pohledu aplikace práva a výzvy pro panství práva stejně zdrcující jako soritická série metafyzická.

V tomto článku jsem se zabýval výzvou pro panství práva, kterou vznáší Diana Raffman když tvrdí, že je to metafyzická vágnost, která ji způsobuje. Představil jsem Evansův argument, který, pokud funguje tak jak je standardně interpretován, zajišťuje možnost rozlišení mezi jednotlivými případy a v konečném důsledku blokuje konstrukci metafyzické soritické série, čímž přinejmenším významně omezuje možný dopad metafyzické vágnosti v oblasti práva. V dalším textu jsem se pokusil nalézt způsob, jak se může Raffman závěru Evansova argumentu pro právní případy vyhnout, nicméně analyzované Parsonsovo řešení bylo vyhodnoceno jako nepoužitelné z toho důvodu, že by muselo vést k radikální revizi teorie právních případů, kterou Raffman nečiní. Útok na panství práva na podkladě metafyzické vágnosti se zdá být v důsledku Evansova argumentu, resp. upraveného Evansova argumentu předloženého v sekci 5., zablokována. Na aktuálnosti tak nabývají zkoumání dalších možností,

jak omezit nebo vyvrátit Evansův argument, ať už z pozic metafyzických, sémantických či epistemických.

Úplným závěrem poznamenávám, že výše dosažený výsledek může znamenat také podporu metateoretické pozice těch autorů, kteří jsou přesvědčeni, že filosofické teorie mohou mít důležitý vliv na argumenty právní teorie, v tomto případě konkrétně teorie právních případů.